

KÉMIA

PÓTÍRÁSBELI ÉRETTSÉGI–FELVÉTELI FELADATOK

1997. június 10.

JAVÍTÁSI ÚTMUTATÓ

1. Az írásbeli felvételi vizsgadolgozatra összesen 100 (dolgozat) pont adható, a javítási útmutató részletezése szerint. Minden megítélt pontérték csak egész szám lehet.
2. Az írásbeli dolgozat vizsgapontszáma max. 15 pont lehet, amit az átszámítási táblázat alapján kell megállapítani.

I.

A REDOXIREAKCIÓK

- Az oxidáció elektronleadást, a redukció elektronfelvételt jelent. 1 pont
- Oxidáció során az oxidációs szám nő, redukció során csökken. 1 pont
- A kén lehetséges oxidációs száma:
 - 2 H₂S, Na₂S, bármely szulfid
 - 0 elemi kén, S₈
 - +4 SO₂, H₂SO₃, Na₂SO₃
 - +6 SO₃, H₂SO₄, bármely szulfát1 pont
- A legerélyesebben oxidáló elemek a halogének és az oxigén. A legerélyesebb redukálószer az alkálifémek. 1 pont
- $2 \text{Mg} + \text{O}_2 = 2 \text{MgO}$
 $\text{Mg} + \text{Cl}_2 = \text{MgCl}_2$
(bármelyik halogén elem lehet a klór helyett.) 1 pont
- Oxidálószer: O₂ (vagy Cl₂, illetve valamelyik halogén elem) 1 pont
- Redukálószer: Mg
- $\text{Mg} + 2 \text{HCl} = \text{MgCl}_2 + \text{H}_2$
(sósav helyett más sav is szerepelhet)
- $\text{Mg} + \text{CuSO}_4 = \text{MgSO}_4 + \text{Cu}$
(bármely a magnéziumnál pozitívabb standard potenciálú fém sója szerepelhet) 1 pont
- Oxidálószer: H⁺ (vagy Cu²⁺, illetve fémion) 1 pont
- Redukálószer: Mg

- A szén és a szén-monoxid fejt ki redukáló hatást a vaskohóban:
$$\text{Fe}_2\text{O}_3 + 3 \text{C} = 2 \text{Fe} + 3 \text{CO}$$
$$\text{Fe}_2\text{O}_3 + 3 \text{CO} = 2 \text{Fe} + 3 \text{CO}_2$$
 2 pont

- A katódon redukció: $\text{Zn}^{2+} + 2 \text{e}^- = \text{Zn}$;
az anódon oxidáció: $2 \text{Cl}^- = \text{Cl}_2 + 2 \text{e}^-$ 2 pont

- Kiizzított forró rézdrótot mártunk metanolba, és a fekete Cu(II)-oxid helyett a réz vörös színét látjuk. A formaldehid jellegzetes szaga is felismerhető. 1 pont

- $\text{CH}_3\text{-OH} + \text{CuO} \rightarrow \text{HCHO} + \text{Cu} + \text{H}_2\text{O}$ 1 pont

- Ezüstitűkör-próba:
 $\text{R-CHO} + 2 \text{Ag}^+ + 2 \text{OH}^- \rightarrow \text{R-COOH} + 2 \text{Ag} + \text{H}_2\text{O}$ 1 pont
(Természetesen jó, illetve pontosabb a válasz, ha AgOH helyett $[\text{Ag}(\text{NH}_3)_2]^+$ -ionokat ír a felvételiző.
A Fehling-próba leírása is teljes értékű válasznak tekintendő.)

Összesen: 15 pont

Figyelem! A feladatot a fenti szempontok, illetve pontszámok alapján, azok megadásával kell javítani! A feladat összbenyomás alapján nem értékelhető! (½ pont nem adható!)

II.

1. C)	2. C)	3. E)	4. D)	5. C)
6. E)	7. D)	8. A)	9. B)	10. C)
11. E)	12. E)	13. B)	14. A)	15. B)

Minden helyes válaszra 1-1 pontot kell adni.

Figyelem! A két táblázat javítási útmutatója szerkesztési (+ takarékosági) okokból került felcserélésre!

III.

2. HÁROM HALOGÉNELEM ÖSSZEHASONLÍTÁSA ÉS REAKCIÓIK

	Klór	Bróm	Jód	pont
Halmazállapot (25 °C, 0,1 MPa)	gáz	folyadék	szilárd	1
Szín	sárgászöld	vörösbarna	sötétszürke	1
<i>A megfelelő adatot húzza alá!</i>				
Elektronaffinitás (kJ/mol-ban)	202; 331 <u>355</u>	202; <u>331</u> 355	<u>202</u> ; 331 355	1
Standardpotenciál (V-ban)	0,54; 1,08 <u>1,40</u>	0,54; <u>1,08</u> 1,40	<u>0,54</u> ; 1,08 1,40	1
Anionjuk sugara (pm-ben)	<u>181</u> ; 195 216	181; <u>195</u> 216	181; 195 <u>216</u>	1
A halogenidionok közül melyiket (melyeket) képes oxidálni?	A bromid- és a jodidiont.	A jodidiont.	Egyiket sem.	2
A klór egy kovalens, és a bróm egy ionos vegyületének tapasztalati képlete:	<i>Pl:</i> CH ₃ Cl vagy HCl	<i>Pl:</i> KBr		1
<i>A további kérdésekre reakcióegyenlet felírásával válaszoljon!</i>				
A klór keletkezése anódon:	$2 \text{Cl}^- = \text{Cl}_2 + 2 \text{e}^-$			1
Valamely fém reakciója klórral:	<i>Pl:</i> $2 \text{Fe} + 3 \text{Cl}_2 = 2 \text{FeCl}_3$			1
A klór és a víz reakciója:	$\text{Cl}_2 + \text{H}_2\text{O} = \text{HOCl} + \text{HCl}$			1
A klór és a metán reakciója:	$\text{Cl}_2 + \text{CH}_4 \rightarrow \text{CH}_3\text{Cl} + \text{HCl}$			1
A bróm és az etén reakciója	$\text{C}_2\text{H}_4 + \text{Br}_2 \rightarrow \text{C}_2\text{H}_4\text{Br}_2$			1
A jód redukálása jodiddá:	<i>Pl:</i> $\text{I}_2 + \text{H}_2\text{S} = 2 \text{HI} + \text{S}$			2

Összesen: 15 pont

1. NÉHÁNY SZERVES VEGYÜLET REAKCIÓJA
NaOH VIZES OLDATÁVAL

A reagáló anyagok	Reakcióegyenletek és a termék(ek) neve	A reakció típusa	pont
hangyasav	$\text{HCOOH} + \text{NaOH} \rightarrow \text{HCOONa} + \text{H}_2\text{O}$ neve: nátrium-formiát	közömbösítés vagy sav-bázis	3
etil-acetát	$\text{CH}_3\text{-COO-C}_2\text{H}_5 + \text{NaOH} \rightarrow$ $\text{CH}_3\text{COONa} + \text{C}_2\text{H}_5\text{OH}$ neve: nátrium-acetát + etanol	lúgos hidrolízis vagy észter hidrolízis	3
glicin	$\text{NH}_3^+\text{-CH}_2\text{-COO}^- + \text{NaOH} \rightarrow$ $\text{NH}_2\text{-CH}_2\text{-COO}^-\text{Na}^+ + \text{H}_2\text{O}$ vagy $\text{NH}_2\text{-CH}_2\text{-COOH} + \text{NaOH} \rightarrow$ $\text{NH}_2\text{-CH}_2\text{-COONa} + \text{H}_2\text{O}$ neve: nátrium-glicinát	sóképzés vagy sav-bázis	3
2-klór-bután	híg NaOH-oldattal: $\text{CH}_3\text{-CHCl-CH}_2\text{-CH}_3 + \text{NaOH} \rightarrow$ $\text{CH}_3\text{-CHOH-CH}_2\text{-CH}_3 + \text{NaCl}$ neve: 2-butanol	szubsztitúció	3
	tömény NaOH-oldattal: $\text{CH}_3\text{-CHCl-CH}_2\text{-CH}_3 + \text{NaOH} \rightarrow$ $\text{NaCl} + \text{H}_2\text{O} + \text{CH}_3\text{-CH=CH-CH}_3$ vagy $\text{CH}_3\text{-CHCl-CH}_2\text{-CH}_3 \xrightarrow{\text{NaOH}}$ $\text{CH}_3\text{-CH=CH-CH}_3 + \text{HCl}$ neve: 2-butén	elimináció	3
Amennyiben a 2-klór-bután kétféle reakciója hibátlan, csupán a NaOH koncentrációt cserélte fel a felvételiző, mindösszesen 1 pontot kell levoni érte a 2x3-ból.			

Összesen: 15 pont

IV.

1. Számítási feladat

- 1,00 dm³ telített oldat tartalmaz $11,7 \cdot 101 = 1182$ g feloldott KNO₃-t;
1 dm³ telített oldat tömege 1627 g. 1 pont
 - A hűtés hatására kiválik x g KNO₃;
az oldat tömege: (1627 - x) g,
az oldott anyag tömege: (1182 - x) g. 1 pont
 - A 10 °C-os oldékonyság szerint:
$$\frac{1182 - x}{1627 - x} = \frac{17,3}{100};$$
 ebből x = 1089 g. 2 pont
 - Az eredetileg oldott KNO₃ tömegének
 $1089 \cdot 100 / 1182 = 92,1$, tehát 92,1%-a válik ki. 1 pont
-
- Összesen: 5 pont

2. Számítási feladat

- $C_nH_{2n} + 1,5n O_2 = n CO_2 + n H_2O$ 1 pont
 - 30 mol levegőben $30 \cdot 0,21$ mol = 6,3 mol oxigén
és (30 - 6,3) mol = 23,7 mol nitrogén van. 1 pont
 - A keletkezett gázelegy n mol CO₂-ot,
6,3 - 1,5n mol O₂-t
és 23,7 mol N₂-t tartalmaz. 1 pont
 - A CO₂ mól%-a a gázelegyben:
$$100 \cdot \frac{n}{n + 6,3 - 1,5n + 23,7} = 10,53$$
 1 pont
 - Ebből n = 3 1 pont
 - A vegyület neve: propén, képlete: C₃H₆ 1 pont
 - 1 mol propén elégetéséhez csak 4,5 mol O₂ szükséges;
a felesleg 6,3 - 4,5 = 1,8 mol 1 pont
 - A levegőfelesleg $1,8 \cdot 100 / 4,5 = 40$ %-os volt. 1 pont
-
- Összesen: 8 pont

3. Számítási feladat

- Katód folyamat: $2 \text{H}_2\text{O} + 2 \text{e}^- = \text{H}_2 + 2 \text{OH}^-$
(vagy $2 \text{H}^+ + 2 \text{e}^- = \text{H}_2$)
Anód folyamat: $2 \text{Cl}^- = \text{Cl}_2 + 2 \text{e}^-$
A gázok reakciója: $\text{H}_2 + \text{Cl}_2 = 2 \text{HCl}$ 3 pont
- A vízben elnyelt HCl reakciója ezüst-nitrát-oldattal:
 $\text{HCl} + \text{AgNO}_3 = \text{AgCl} + \text{HNO}_3$, 1 pont
- Az AgNO_3 anyagmennyisége a $4,50 \text{ cm}^3$ oldatban:
 $n = (2,00 \cdot 10^{-2} \cdot 4,50 \cdot 10^{-3}) \text{ mol} = 9,0 \cdot 10^{-5} \text{ mol}$;
ugyanennyi HCl van a $2,00 \text{ cm}^3$ -nyi oldatban. 1 pont
- Az oldatban a H^+ koncentrációja:
 $[\text{H}^+] = (9,0 \cdot 10^{-5} / 0,0020) \text{ mol/dm}^3 = 0,045 \text{ mol/dm}^3$;
 $\text{pH} = 1,35$ 2 pont
- A 400 cm^3 oldatban
 $(400 \cdot 9,0 \cdot 10^{-5} / 2,00) \text{ mol} = 1,8 \cdot 10^{-2} \text{ mol HCl}$ van.
Mivel 1 mol HCl 1 mol NaCl-ből keletkezik,
az elektrolizált NaCl anyagmennyisége: $1,8 \cdot 10^{-2} \text{ mol}$;
az elektrolizált NaCl tömege:
 $58,5 \text{ g/mol} \cdot 1,8 \cdot 10^{-2} \text{ mol} = 1,053 \text{ g}$ 2 pont
- 1 mol HCl képződik 0,5–0,5 mol H_2 és Cl_2 reakciójával;
ennek elektrolíziséhez 96500 C szükséges,
akkor a fenti mennyiséghez: $1,8 \cdot 10^{-2} \cdot 96500 = 1737 \text{ C}$ 2 pont
- $Q = I \cdot t$
 $t = Q/I = (1737/30) \text{ s} = 57,9 \text{ s}$ -ig elektrolizáltunk. 1 pont
-
- Összesen: 12 pont

4. Számítási feladat.

- $\text{CO} + 2 \text{H}_2 \rightleftharpoons \text{CH}_3\text{OH}$ 1 pont
- $Q_r = -201 \text{ kJ/mol} - (-111) \text{ kJ/mol} = -90 \text{ kJ/mol}$. 1 pont
- A reakció tehát exoterm (hőtermelő). 1 pont
- Induljunk ki $2,2 \text{ mol H}_2$ -ből és 1 mol CO -ból;
átalakul $x \text{ mol CO}$ és $2x \text{ mol H}_2$;
és ekkor $x \text{ mol CH}_3\text{OH}$ keletkezik. 1 pont

- Az egyensúlyi elegyben lesz:
(1 - x) mol CO, (2,2 - 2x) mol H₂ és x mol CH₃OH. 1 pont
- Az egyensúlyi elegy összesen (3,2 - 2x) mol. 1 pont
- A gázoknál a térfogat% és a mol% megegyezik, ezért az elegy 30 mol%-a az x mol metanol:
(3,2 - 2x) · 0,3 = x. 1 pont
- Ebből x = 0,6, tehát 0,6 mol metanol lesz az elegyben. 1 pont
- A kiindulási 3,2 mol gázelegyből átalakult:
(0,6 + 2 · 0,6) mol = 1,8 mol. 1 pont
- Ez (1,8 · 100 / 3,2) = 56,25, vagyis 56,25 mól%, tehát a gázelegy 56,25 térfogat%-a alakult át a reakcióban. 1 pont
- A keletkező gázelegyben van;
0,6 mol CH₃OH, (1,0 - 0,6) mol = 0,4 mol CO
és (2,2 - 1,2) mol = 1,0 mol H₂. 1 pont
- A keletkező elegy összesen:
(0,6 + 0,4 + 1,0) mol = 2,0 mol. 1 pont
- Az elegy összetétele:
20 mól% CO, 50 mól% H₂ és 30 mól% CH₃OH. 1 pont
- Az egyensúlyi elegy átlagos moláris tömege:
 $\bar{M} = (0,2 \cdot 28 + 0,5 \cdot 2 + 0,3 \cdot 32) \text{ g/mol} = 16,2 \text{ g/mol}$. 1 pont
- A kiindulási elegy átlagos moláris tömege:
 $\bar{M} = \left(\frac{2,2 \cdot 2 + 1 \cdot 28}{3,2} \right) \text{ g/mol} = 10,12 \text{ g/mol}$,
lelát az átlagos moláris tömeg növekedett. 1 pont

(„Az átlagos moláris tömeg növekedett, mert a reakcióban az elegy tömege nem változott, viszont anyagmennyiség csökkenés következett be” – választ is teljesértékű, 2 pontos válaszként kell elfogadni!)

Összesen: 15 pont

Megjegyzés: A javítás során a rész megoldásokat is értékelni kell. A hibátlan lépésekért járó pontokat a javítókulcs pontozásának megfelelően kell megállapítani. A számítási feladatok esetében termé-

szetesen a javítókulcstól eltérő, helyes megoldásokat is el kell fogadni. Ilyenkor a részmegoldásokért járó pontszámokat a javítókulcs szellemében a javítónak kell megállapítania.